

v drugi samo mesto Loka, v tretji pa naselje Stara Loka. Knjigo je izdal, tako kot prvi dve, v svoji zbirki Gradivo in razprave, Zgodovinski arhiv Ljubljana, v 600 izvodih na 329 straneh. Zaradi specifičnega značaja Stare Loke, ki je ne moremo enačiti z navadno vasjo, trgov, predmestjem ali mestom, saj je bila sedež loške župnije in famo središče za mesto Škofja Loka in nenazadnje gospodstvo (graščina), se je avtor, tudi zaradi specifičnih virov, lotil predstavitve na nekoliko drugačen način kot v prvih dveh knjigah. O fari Stara Loka so pisali že dekana Jernej Božič in Franc Ksaver Kramer ter Franc Pokorn, starološki kaplan. Od leta 1863 dalje pa se vodi tudi župnijska kronika. V poglavju "Viri in literatura" so predstavljeni: župnijski arhiv (novejši je shranjen v župnišču, starejši pa v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani), memorabilia (koncept Božičeve zgodovine Stare Loke), Strahlova zapuščina (v Arhivu Republike Slovenije), zemljiška knjiga (enota Zgodovinskega arhiva Ljubljana v Škofji Loki, Arhiv Republike Slovenije, Okrajno sodišče v Škofji Loki), fond Občine Stara Loka (enota Zgodovinskega arhiva Ljubljana v Škofji Loki), fond Krajevnega ljudskega odbora Stara Loka 1945-1949 (enota Zgodovinskega arhiva Ljubljana v Škofji Loki), Kramerjeva avtobiografija Življenje in delovanje Franc-a Ks. Kramerja, poslednjič korarja v Ljubljani, popisano od njega samega (izdal Karol Klun v Ljubljani 1891, 1892 in 1893), Pokornova Loka, Krajepisno zgodovinska črtica (Dom in svet, letnik 7, 1894) in Pokornova zapuščina (Nadškofijski arhiv Ljubljana). V nadaljevanju sledi 34 poglavij ter povzetka v angleščini in nemščini, krajevno in osebno kazalo, kazalo pravnih oseb, beležke, opombe, popravki, spremembe.

V poglavju "Upravne zadeve" predstavi freisinško upravno razdelitev do leta 1803, sedmi kanton ljubljanskega distrikta za časa francoske oblasti, upravni okraj do leta 1849 in celotni upravni razvoj do danes, ko je Stara Loka skupaj s Podlubnikom le še krajevna skupnost v občini Škofja Loka. V poglavju "Cerkvene zadeve - župnija" je povzel pregled cerkvenega razvoja, ki je sicer v obstoječi literaturi najtemeljiteje obdelan. V poglavju "Šolske zadeve" izvemo, da Stara Loka nima lastne osnovne šole, ima pa Center slepih in slabovidnih z ekonomsko komercialno šolo V. stopnje. Sledijo podrobni opisi cerkvenih stavb (stara župnijska cerkev, sedanja župnijska cerkev, kapela - kostnica sv. Lovrenca in kapelica Marije Brezmadežne pod cerkvijo), opisi nagrobnikov iz podre župnijske cerkve, ki so dragocena starološka posebnost, in opis starološkega pokopališča. V Stari Loki je najimpozantnejša posvetna zgradba Starološka graščina, ki jo avtor podrobno opiše, prav tako kot njeno posest in lastnike, pri čemer se zaustavi pri rodbini Strahil in njihovi zbirki muzealij, knjig, arhivalij in slik ter njihovi vodni napravi iz leta 1905, ki je poganjala krožno žago, slamoreznico in mlatilnico.

Kramerjeva kronika (in drugi viri iz Nadškofijskega arhiva v Ljubljani) je tudi čudovit etnografski vir, zato je bilo možno opisati družabno in politično življenje v Stari Loki, navade in običaje, versko-prosvetna opravila, romanja, darovanje živinskih figuric

sv. Štefanu, kulinarčne posebnosti (trente, alehije in loške smotjke) in lik Staroločana. Zanimivost v Stari Loki je bila iz okoli leta 1909 državna drevesnica, ki je delovala vse do izgradnje novega šolskega centra na Podnu. Sicer pa je od gospodarskih institucij delovala v Stari Loki od leta 1896 do 1947 Hranilnica in posojilnica, registrirana zadruga z omejeno zavezo. Kot vsak kraj na Slovenskem je tudi Stara Loka imela svoje gasilce in leta 1900 ustanovljeno gasilsko društvo.

Osrednje poglavje so "Hiše". Za njihov opis oziora razumevanje je bralec namenjeno pojasnilo z uporabljenimi kraticami, sledi pa navajanje vseh hiš po sedanjim numeraciji. Poleg opisa sedanjih 155 staroloških hiš avtor navaja tudi opis vseh hiš, ki so nekoč spadale v Stara Loka, danes pa so v drugih naseljih ali ulicah. Sklepni avtorjevimi mislimi sledijo še poglavja o slovenščini, prikaz urbanistične rasti od 16. stoletja dalje in podločnosti hiš s kartami in drugimi statističnimi podatki. Knjiga je obogatena s slikovnim gradivom iz loškega muzeja, loškega arhiva in s sadobnimi fotografijami. Skratka, pred nami je izjemno izčrpna zgodovinska, arhivistična, umetnostnozgodovinska, etnološka ... razprava, ki je razen strokovnjakov v prvi vrsti namenjena in posvečena domačinom.

Žarko Bizjak

Lojz Tršan, Razbitje OF in partije v Ljubljani v zadnjem obdobju nemške okupacije, Zbirka Viri št. 10, ADS, Ljubljana 1996, 145 strani

V zbirki Viri, ki jih izdaja Arhivsko društvo Slovenije, je kot 10., jubilejni, zvezek izšlo delo z naslovom Razbitje OF in partije v Ljubljani v zadnjem obdobju nemške okupacije. Za tisk ga je pripravil kolega magister Lojz Tršan, zaposlen v Arhivu Slovenije, ki se je že v preteklih letih največ ukvarjal prav z zgodovino ljubljanskega odporništv in problemi njegove organizacije. Delo je sestavljeno iz več delov, in sicer avtorjevega besedila, ki je razdeljeno na spremno besedo, uvod in sklep, ter objave dveh dokumentov: Zapisnika o zaslišanju Leopoldine Mekina, sestavljenega na Upravi policije v Ljubljani, ter Poročila o KP in OF v Ljubljani. Na koncu je magister Tršan dodal še pregled virov o vdoru v ilegalno organizacijo v Ljubljani v letih 1944 in 1945, opombe, povzetek v angleščini in kazalo oseb. Sprva je avtor sicer nameraval objaviti le obsežen zapisnik zaslišanja Leopoldine Mekine, ki se nahaja v Arhivu Slovenije, v dislocirani enoti na Kongresnem trgu, gre za bivši Arhiv Inštituta za novejšo zgodovino, vendar se je po podrobnejšem raziskovanju problematike odločil tudi še za objavo končnega policijskega Poročila o KP in OF v Ljubljani, ki se nahaja v Arhivu ministrstva za notranje zadeve. Oba dokumenta, ki sta tudi precej obsežna, se namreč v precejšnji meri

dopolnjujeta in skupaj zelo podrobno in neposredno odlikavata strukturo in delovanje osvobodilne organizacije v mestu. Viri seveda navajajo poleg cele vrste točnih podatkov, ki izvirajo iz zaslišanj in zaplenjene dokumentacije, zlasti v končnem poročilu, tudi vrsto ocen, ki so jih dodali nasprotniki gibanja sami, na kar opozarja tudi avtor.

V celoti gledano pa omenjeni viri predstavljajo predvsem izjemno pomembno gradivo za poznavanje medvojne doživetja v Ljubljani, zlasti še seveda za zgodovino osvobodilnega gibanja v mestu. To po eni strani zaradi svojih raznovrstnih oblik in mnogoterih dejavnosti, množičnosti in zgodnjega nastanka predstavlja svojevrsten izvirni fenomen ne le v tedanjih slovenskih in jugoslovanskih, temveč tudi evropskih razmerah. Po drugi strani pa zaradi ključne vloge Ljubljane kot prvotnega središča in žarišča osvobodilnega gibanja obravnavanje problematike podtalnega urbanega odporniškega dejanskega presega ljubljanski lokalni okvir.

V tem smislu predstavlja objava dokumentov v bistvu nadaljevanje Tršanovega raziskovanja te problematike, saj je nedolgo tega izdal knjigo *OF v Ljubljani*, organiziranost v času italijanske okupacije 1943, ki temelji na avtorjevem magistrskem delu, obravnaveni na zgodovinskem oddelku Filozofske fakultete v Ljubljani, le da se je tokrat odločil za nekoliko drugačen pristop, prepustil je vironi, da govorijo sami. O vlogi in pomenu okupirane Ljubljane je bilo sicer v literaturi že precej napisanega, vendar pa predstavljajo omenjeni dokumenti tako bogat vir, da v mnogočem dopolnjujejo naše vedenje o tej problematiki, zlasti z vidika organiziranosti osvobodilnega gibanja po kapitulaciji Italije in odnosov med njegovimi nosilci ter tudi delovanja njegovih nasprotnikov, da ga uničijo. Tako da lahko rečemo, da je magister Tršan s svojim pristopom na zelo zanimiv način osvežil in poglobil poznavanje ljubljanske medvojne zgodovine ter na nek način zaokrožil svoje raziskovanje, ki ga je pričel z magistrirjenjem.

Na koncu naj poudarim, da ima delo tudi aktualno vrednost, ki presega zanimanje ozkih strokovnih krogov, saj se ukvarja s problematiko, ki še danes na nek način buri duhove na Slovenskem. Tudi s tega vidika bo delo prispevek k boljšemu poznavanju vojne časa, saj zapolnjuje nekatere vrzeli v vedenju o naši polpretekli dobi.

Bojan Godeža

knjiga Braneta C. Šuštarja: *Spodnja Šiška pušclje Ljubljane*. Knjiga predstavlja nekoliko preurejeno in dopolnjeno magistrsko nalogo navedenega avtorja, ki jo je zagovarjal decembra 1995. leta na oddelku za zgodovino ljubljanske filozofske fakultete. Kot pove že podnaslov: *Arhivski zapiski s poti vasi v predmestje 1885-1914*, je delo nastalo predvsem na podlagi proučevanj ohranjenega arhivskega gradiva za to obdobje in področje. Prav to dejstvo daje monografiji veliko vrednost. Avtor je namreč pregledal in uporabil za svojo raziskavo arhivsko gradivo, ki se nanaša na področje Spodnje Šiške, tako v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, Arhivu Republike Slovenije, Frančiškanskem provincialnem arhivu, Državnem arhivu v Trstu, Župnijskem arhivu župnije sv. Frančiška Ljubljana, kot tudi v Knjižnici Šiška, Slovenskem šolskem muzeju ter Arhivu Slovenskih železnic. Zraven je pritegnil še razne tiskane viire, predvsem statistične preglede, časopise ter obstoječo literaturo.

Vsehino knjige je razdeljena na deset poglavij. V prvem poglavju nas avtor seznani s starejšo preteklostjo kraja, od navedb razprav in omemb imena Šiška, preko pregleda zemljiških gospodstev in njihovih posestev v Šiški ter razvoja naselja nas popelje v čas druge polovice 19. stoletja in s tem do drugega poglavja, v katerem opiše občino, njeno poslovanje ter občinske deželnozborske volitve. V tretjem in četrtem poglavju se posveča gospodarski zgodovini kraja, in sicer opisuje, kako se je kmečka podoba Spodnje Šiške umikala pred rastočimi neagrarnimi dejavnostmi. Gradbeni, komunalni in prometni razvoj kraja predstavi v petem poglavju. Naslednja poglavja opisujejo cerkvene razmere, šolstvo v Spodnji Šiški, društva in zadrage ter zdravstvo in socialo. V zadnjem (desetem) poglavju nam avtor poda potek postopnega prehajanja občine Spodnja Šiška v okvir mesta Ljubljane do leta 1914, ko je postala ljubljansko predmestje. Knjiga se zaključuje s kazalom osebnih in krajevnih imen ter prilogama: seznamom hiš v Spodnji Šiški v letu 1906 in skico ulice, hiš in hišnih števil v Spodnji Šiški okoli leta 1903.

Študije razvoja Spodnje Šiške se je avtor lotil s strokovno znanstvenim pristopom, vendar je s svojim slogom pisanja ter objavo veliko zanimivega slikovnega materiala to monografijo naredil zelo privlačno ne samo za strokovnjake, raziskovalce, temveč tudi za povprečnega bralca, ljubitelja krajevine zgodovine.

Sonja Anžič

Branko C. Šuštar, Spodnja Šiška pušclje Ljubljane, Arhivski zapiski s poti vasi v predmestje 1885-1914, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Gradivo in razprave 18, Ljubljana 1996, 376 strani

V okviru serije publikacij, ki jih izdaja Zgodovinski arhiv Ljubljana: *Gradivo in razprave*, je v drugi polovici leta 1996 pod zaporedno številko 18 izšla

Dušan Kos, Celjska knjiga listin I., Listine svobodnih gospodov Žovneških do leta 1341, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Muzej novejšje zgodovine Celje, Ljubljana, Celje 1996

Svobodni gospodje Žovneški, grofje Celjski, od 1436 pokneženi grofje Celjski so edina velika dinastija, pomembna tudi v evropski politiki, ki je imela